

oorden uit een
rifi, wijl daar-
voor het docto-
nd gezet wordt
nt. Dat is zóó
r niet eens de
xamen is wen-
netie, doch de
storaal examen
actijk van den
dus door den
n de praktische
ord „opleiding“
e niet de late
dere” jongeren,

ipreken — het-
van het leven,
aak” behoeft te
voor den gang
cht achten, dat
toegestaan aantal
en voltooit, heb-
dit examen ge-
der ambtelijke

ge geen buitenis-
tij daarmee het
sche welgeving
e menschen, die
rwijs-wel tot nu
eft gezien óók
de vorming

straks praten
aar zijn het dan
dwijnt gelukkig,
ar in een clubje
echt zijn aan de
rmee een vorige
ijge voorde. De
een, gelukkig.
r te geven over
andere opmer-

K. S.

aar. (III.)

wij op de prin-
i van den staat
het denken van

thans nader iets
verschil in den-

erst bij Kierke-

and meende, dat
den staat en het
erkegaard alleen
e artikel aange-

het geding, dan
it; en bovendien:
n zijn beteekenis
n gedachten ge-

i reeds voort, dat
risten-zijn” staat
enstellingen zijn
e hartstochtelijke

van het egoïsme
kte eenzaamheid,
is; de staat be-
vlak-king.

orde, althans zoó-
rt tot de „lagere”

hij geloovend is
eid”; hij zou dat
optreden, inzoó-
als de som, met
ilke „ridders” die
die van compro-
slechts knechten
kt, de staat heeft
heid geen plaats
al meer verwijde-

de staat het men-
dat het dus van
was, toen hij be-
en te zien, en te
moest geven, ten

egaard vindt men
ip-eele gedachten
met Kierkegaard
che theologie. Met

lan liever de vol-

K. S.

godsdiensdonderwijs
exemplaar van de
or de predikanten
na.
boekje ten gebruik

bij het godsdiensdonderwijs op Gymnasia, H. B. S.,
Kweekscholen en scholen voor voortgezet onder-
wijs. Met het oog op eventuele aantekeningen
van den docent, is tegenover elke bedrukte linker-
pagina de rechterpagina blanco gelaten.

Wij gelooven, dat hiermee aan den wensch naar
een niet te uitgebreid leerboek voor het godsdiens-
onderwijs voldaan is en dat op zeer uitnemende
wijze. De predikanten van Aalten, en de N. V.
„De Graafschap” hebben de Kerken zeer aan zich
verplicht door deze, en door andere bijzonder in-
structieve, duidelijke en zakelijke boeken voor de
catechisatie te geven. En behalve de catechisaties
dienen zij ook het godsdiensdonderwijs in het al-
gemeen. Hun werk is uitnemend.

K. S.

Nutt'ge waarschuwing.

Het is thans weer de tijd van het boek.

In de laatste jaren is het gewoonte geworden
bij de feestelijke gelegenheden van de December-
maand een boek ten geschenke te geven en dat
heeft December gemaakt tot de maand van het
boek.

Elke uitgever brengt nieuwe boeken aan de
markt en voert voor zijn uitgaven propaganda in
vlot-gestelde, kleurige prospecti, die in wijden kring
worden rondgezonden.

Iedere boekhandelaar beijvert zich in zijn étalage
het nieuwste en aller-nieuwste te doen opvallen en
op het boek als cadeau de aandacht te vestigen.

Recensie-bloemlezingen worden samengesteld en
aan de drukwerk-post ter bezorging meegegeven.

Groote advertenties ter aanprijzing van juist-
verschenen boeken staan avond aan avond in de
krant.

De leesbibliotheken geven een lange lijst van
aanwinsten.

De leestafel in kranten en periodieken heeft een
dubbelen omvang.

't Is de tijd van de boeken-campagne en van de
boeken-reclame.

Wat in de boekenweek in het voorjaar werd ge-
daan in persartikelen, lezingen, tentoonstellingen,
prijskampen, namelijk het uitzaaian van de be-
langstelling voor het boek, dat moet in het late
najaar, in December, zijn vrucht opleveren, als
een rijkdom van nieuwe boeken aan die gewekte
belangstelling tegemoet komt.

* * *

Eenerzijds kunnen we deze intensieve actie voor
het boek met ingenomenheid begroeten.

Het boek toch is een van de belangrijkste cultuur-
dragers, welks invloed uitloft over alle geleidingen
der menschenlijke samenleving.

Het bereikt iedereen, het verwijdt den horizon,
het verruimt den blik naar buiten zoowel als naar
binnen, het leert menschen, verhoudingen, toestan-
den, denkbeelden kennen en peilen.

Maar in deze vermogens, in dezen invloed ligt
aan den anderen kant ook bindende noodzaak,
om de propaganda voor het boek niet zoo maar,
niet critiek-loos te aanvaarden.

De infecties van geestelijke en zedelijke verwor-
ding hebben niet in de minste plaats het boek
aangetast en juist door die vermogens en dien
invloed kan het zijn een haard van besmetting.

De volmaakte vrijheid in stofkeuze en stofbe-
werking kan het doen worden een ernstig gevaar.

De stelselmatig opgevoerde cultus kan het maken
een bedenkelijke uitwas van geestelijk liberalisme.

Deze mogelijkheden zijn niet denkbeeldig.
Integendeel, ze zijn werkelijkheden en in dezen
tijd zelfs alles-overwoekerende werkelijkheden. En
de verrijking, die het boek zou kunnen brengen,
grauwt weg onder de dreiging van geestelijk-zede-
lijke gevaren.

Heel scherp is dat gezegd in een bijdrage tot het
Novembernummer van het Vlaamsche Katholieke
tijdschrift „Jong Dietschland” en het is dit woord,
dat mij aanleiding geeft tot het schrijven van
dit artikel. Ik wil namelijk gaarne dit oordeel
uit den vreemde voor onze lezers citeeren en het
in zijn conclusie onderschrijven. Want deze felle
afrekening uit een geheel ander kamp is voor ons
van groote waarde tegenover hen, die de reserve
in onzen kring ten opzichte van de moderne lite-
ratuur houden voor cultuur-mijding en gebrek aan
aesthetischen zin.

Het fragment uit „Jong Dietschland” waarop
ik doel luidt aldus:

„Er is geen boekhandelaar of bibliothekaris
die niet het type beroeps-romanlezer kent, de
slaaf van zijn leeshonger, van zijn verbeelding,
van zijn innerlijke ledigheid, die in geen een deele
verschilt van zijn zuster-type: de maniak der
cinema-romantiek. De tijd is voorbij, dat beide
vormen uitsluitend hun tyrannie uitoefenden op
oude juffrouwen, opgeschoten knapen en bak-
vischjes: ze zijn ongeveer zooiets geworden als

een narcose voor de innerlijke geestelijke leegte
en de meedoogenlooze nuchterheid van dezen
tijd. ... De tyrannie van het boek is — voor den
primairen mensch de incarnatie van het weten
— een permanente wezenlijkheid onder den
vorm van den roman. De aspecten kunnen ver-
schillend zijn: de problemenroman, de (would-be)
psychologische, de sociale, de religieuze, de his-
torische roman voor den burger, en verbeeldings-
roman voor de oude juffrouw, het flirt-roman-
netje voor de jeugd, het jongens- en meisjes-boek
dat zijn lezers vleien wil met eindeloze kwa-
jongensstreken, meesteressen-plagende bakvisch-
jes, flirtende H. B. S'ers, enz. — 't is alles over
de gansche lijn de triomf van de ledigheid, de
geestloosheid, de bekrompenheid. In globo is de
huidige Nederlandsche roman, behalve betrekke-
lijk weinige uitzonderingen, geschreven door on-
ontwikkelden voor onontwikkelden. In Noord-
nederland is deze wezenlijkheid licht te verkle-
ren door het feit, dat daar de roman volstrekt
beheerscht wordt door de vrouw. Het is de door-
loopende triomf van de middelmatigheid, het
stijl- en smaakloze, innerlijke ledigheid, onbe-
kend-zijn met het leven, onbekwaamheid tot
schrijven. In hoeverre deze dames, die romans
schrijven-bij-wijze-van-handwerkje, het leven
kennen en beheerschen, blijkt voldoende uit de
onafzienbare reeks van gedesillusioneerde, ver-
eenzaamde, verbitterde, geëmancipeerde, over-
spelige, zich in hun-huwelijk-verg't-hebbende
vrouwen, welke meestal de heldinnen zijn van
hun boeken; het zijn meestal vrouwen, welke
zichzelf niet baas kunnen, en toch mordicus een
groot rol in het leven willen spelen. Het is de
tyrannie der bekrompenheid, der kletspraat-
jes, der binnenkamer-atmosfeer, van het would be
intellectualisme, van het meest doodende forma-
lisme. Het is ledig en dood, terwijl de opzet van
den roman toch is: kondenseering van het leven.
Wie hier zijn levensbeschouwing zoekt, gaat
fataal ten onder. Het zijn tenslotte wagonladin-
gen geestelijk vergift welke Noordnederland ons
elk jaar onder aantrekkelijke bandjes toezendt
de wezenlijke waardevolle boeken, die grooten-
deels bestaan uit vertalingen en niet-romans na-
tuurlijk niet te na gesproken. Men houde ons
dus een zekere reserve tegenover de critiek-
loze propaganda voor het boek, vooral voor
het literaire boek, ten goede. Ook hier heeft zich
een levensbeschouwing te handhaven.”

Het zijn harde woorden, die deze Schrijver
spreekt, en zijn critiek op den triomf van de ledig-
heid bij de roman-schrijvende dames is vernietig-
end (m.i. te zeer generaliseerend, want Augusta
de Wit, Ina Boudier-Bakker, Top Naeff, Margot
Antink, Marie Koenen zijn zeker geen vrouwen van
innerlijke ledigheid en onbekendheid met het
leven).

Ten aanzien van den huidige probleem-roman,
op welken hij klaarblijkelijk het oog heeft, is ze
echter ten volle verdiend. Inderdaad is die ledig
en dood, „would-be”, naar vorm en inhoud beide.

Voor al echter gaat het mij bij het citeeren van
dit stuk om de conclusie: Zekere reserve tegenover
de critiekloze propaganda voor het boek, vooral
voor het literaire boek (is noodig, want) hier heeft
zich een levensbeschouwing te handhaven!

Ziedaar immers precies ons christelijk stand-
punt, zoewel in de thesis als in de motivering:
reserve is noodig, want een levensbeschouwing
heeft zich te handhaven. We zijn niet cultuur-
mijding en we erkennen gaarne en volmondig aes-
thetische kwaliteiten. Maar als de vraag der waar-
dering in het spel komt, dan gaat het om levens-
beschouwing, om handhaving van belijden, om
beleven van belijden en dan — 't is nog heel
ruim geformuleerd — dan is er „reserve” noodig.
Reserve, die leidt tot onvoorwaardelijk verwerpen
zoo vaak het blijkt, dat geestelijk-zedelijk aanvaar-
den onmogelijk is.

't is goed en nuttig, dat met klem te herhalen
in dezen tijd van het boek.

Want het kan critiek-loos en ondoordacht geven
van boekgeschenken voorkomen.

C. T.

VRAGEN VAN GEESTELIJK EN ZEDELIIK LEVEN

'k Dacht, dat ik mijn arbeid in deze rubriek
reeds voorgoed had afgesloten. Vragen, wier be-
antwoording hier niet misplaatst zou zijn, kwamen
maanden-lang niet in, en bij onze Redactie had ik
reeds voorzichtighes m'n ontslag gevraagd.

De vriendelijke aandrang der Redactie om, voor-
loopig althans, nog „medewerker” te blijven,
maakte evenwel dat m'n ontslag nog niet offici-
eel werd; en toen er nu, behalve tal van vriende-
lijke brieven, met verzoek het werk in „De Reform-
atie” toch te willen voortzetten, ook weer enkele
vragen bij me inkwamen, besloot ik de pen maar
weer op te nemen.

Zelf voelde ik 't niet-meer-hebben van een weke-

lijksch contact met onze lezers ook als een gemis,
en de hoop van anderen eenigen, zij het ook zeer
bescheiden, dienst te bewijzen, geeft zulk een
vreugde.

* * *

Een paar opmerkingen, eer ik weer begin.

De eerste geldt het nieuwe bordje, dat de Re-
dactie zoo goed was op mijn verzoek bij mijn
afdeeling te plaatsen.

Gelijk ik al meermalen zei, heeft de vroegere
titel „Geestelijke Adviezen”, ondanks de aanbeve-
ling die hij had in zijn „peter”, nooit m'n hart
kunnen winnen. Hij was me, net als m'n eigen
beeldspraak van daareven, wat te bureau-achtig.
Leek me incompleet zonder — wat er toch ook
weer niet op volgen kon — een tarief.

Intusschen was ook hier de kunst niet zoo ge-
makkelijk als de critiek. Een betere titel, vol-
doende definiërend zonder al te breede omschrij-
ving te worden, scheen moeilijk te vinden. Tot me
eindelijk inviel wat er thans boven deze rubriek
staat: „Vragen van geestelijk en zedelijk leven”.

Zoo is, dunkt me, het terrein waarop de vragen,
die ik me voorstel te beantwoorden, moeten liggen,
duidelijk genoeg aangewezen en tegelijk voldoende
begrensd.

Een tweede opmerking geldt de beantwoording
van de ingekomen vragen.

Tevoren was ik gewoon, vragen die ik, omdat
ze buiten mijn terrein vielen of om andere redenen
niet geschikt achtte voor beantwoording in ons
blad, als ze me daarvoor belangrijk genoeg voor-
kwamen, te beantwoorden bij particulier schrijven.

Dat zal ik voortaan niet meer doen, dan bij
hooge uitzondering. Mijn correspondentie wordt
me dan te machtig, en — bij de nog al eens voor-
komende afwezigheid van postzegel voor even-
tueele beantwoording — eerlijk gezegd, ook wel
wat duur.

We spreken dus af, dat ik vragen, die ik niet
geschikt acht voor publieke beantwoording of al-
thans voor beantwoording in deze rubriek, een-
voudig terzijde leg.

* * *

En nu de eerste vraag, die ik ter beantwoording
ontving.

Het treft wel ongelukkig, dat het er juist eene is,
die ik meen hier niet volledig te kunnen bespreken.

Ze geldt n.l. als zoo heel veel vragen die er
tegenwoordig onder christenen aan de orde zijn,
de meest intieme zijde van het huwelijkleven.

En tegen de beantwoording van dergelijke vragen
in een dag- of weekblad heb ik ernstig bezwaar.

Ik kan niet meedoen aan de „gelijkschakeling”
der leeftijden door onzen grenzenlozen tijd, die
het kind net zoolang in de hoogte heeft gestoken,
dat niemand — het kind zelf het allerminst —
meer eenig onderscheid ziet tusschen kinderen
en volwassenen.

God heeft orde in Zijn wereld gebracht door
allerlei scheidingen aan te brengen, allerlei gren-
zen te trekken (Genesis 1); en één van de middelen
om Zijn werk, voorzoover Hij dat onder onze
hoede stelde, te bewaren, is, dat we, vooral nu,
trouw de wacht betrekken bij die grenzen.

Ik ga hier derhalve niet in op de vraag naar het
geoorloofde van gezinsbeperking door de bekende
middelen. Noemen kan ik ze niet. Bah! —

'k Moet er alleen mijn verbazing over uitspreken,
dat iemand voor een bevestigende beantwoording
van die vraag, steun kan meenen te vinden in
1 Cor. 7:5 — in 1 Cor. 7:5, dat van onthouding
spreekt! Van onthouding — waaraan de vuile
schenders van Gods tóerste dingen juist door hun
moordpraktijken pogen te ontkomen!

Van onthouding spreekt 1 Cor. 7:5. En dan:
„met beider goedvinden” — en: „voor een tijd” —
en: „tot vasten en bidden”.

Goed en noodig is het, zich van die voor-
waarde, van die beperking (en haar reden;
door den Apostel genoemd) en van dat doel
ernstig rekenschap te geven. Ze hebben ons zoo-
veel te zeggen. Maar hebbe toch vooral dat zich
onttrekken onze volle aandacht.

Want, ja, het zegt ons, dat er ook op dit myste-
rieuze terrein van 'thuwelijksleven zekere heer-
schappij bij ons is. Doch dan: heerschappij niet
van één, maar van twee.

En vooral: een heerschappij, die begint met
zèlfonderwerping, en die haar kroon ont-
vangt als zelfbeheersching.

Méer zeg ik er hier niet van.

Wie over bovengenoemde vraag méer licht
wenscht, kan terecht bij boeken als „De opvoe-
ding voor het huwelijk” van Dr. Waterink, „Het
Huwelijk” van Dr. A. Dupont, „Heilig het Hu-
welijk” van Mr. van Proosdij, en de verhandeling
van Ds. Delleman over 1 Cor. 7 in het „Tijdschrift
voor Geref. Theologie” van Augustus of September;
later, naar ik meen, ook als boek verschenen.

* * *

Maar nu ten slotte nog den ernstigen raad: dat
men toch zelf niet al te spoedig iets in vraag
stelt, of er door den eersten den besten prater een
vraagteeken achter late zeltten.

In een tijd, die er haar wijsheid en eere in stelt,
alles onzeker te maken, máken we ons zoo licht
vragen.

Uit navolging. Ook wel omdat het zoo gewichtig schijnt. En óók wel — het hart is arglistiger dan eenig ding! — omdat we graag door het poortje van een onzekerheidje zouden ontkomen aan den greep van Gods duidelijk genoeg geopenbaarden wil.

Voor wie met de oprechte bede: „Heere, leer mij Uwen weg, leid mij in Uwe waarheid“, zijn oor openzet voor het Woord Gods, verdwijnen er heel wat vragen.

„Den oprechte gaat het licht op“.

B.

F.

Het adres voor deze rubriek is voortaan: MOL-
LERUSSTRAAT 12, BAARN.

HET BOEK VAN DE WEEK

Dr. L. P. v. d. Does, Christian Science als
sociaal verschijnsel. — N.V. W. D. Meinema,
Delft, 1933.

Dezen zomer promoveerde aan de Universiteit van Amsterdam de heer L. P. v. d. Does op een sociologische dissertatie, die we gaarne als „boek van de week“ bij onze lezers introducereeren.

Dr. v. d. Does stelde zich ten doel het sociaal effect, dat een sekse — in casu Christian Science — in de maatschappij heeft, na te gaan. Deze godsdienstvorm leende zich daar zoo uitstekend toe, omdat ze vóór alles — speciaal door de genezingen — praktisch is. Het was daarom voor den schrijver niet noodzakelijk, om op allerlei theologische en filosofische controverse in te gaan, hoewel uit het literatuur-overzicht blijkt, dat hij er goed mee op de hoogte is.

In het eerste hoofdstuk wordt een kort overzicht van de leer gegeven. Uitgangspunt is het principe dat stof niet bestaat, geen realiteit is, waar dan volgens de Scientisten door deductie uit zou volgen, dat zonde, ziekte en dood eveneens geen werkelijkheid zijn. Deze openbaring, of om met de Scientisten te spreken: deze ontdekking schonk Mrs Eddy, de stichtster van dezen godsdienst aan de wereld. Het leven van deze door haar aanhangers aanbeden en door de tegenstanders verguisde vrouw, behandelt de Schrijver in enkele bladzijden van een tweede hoofdstuk.

Nadat alzo een inleiding is gegeven op de stof, begint in het derde hoofdstuk het eigenlijke wetenschappelijke onderzoek naar Christian Science als sociaal verschijnsel.

Met gebruikmaking van de moderne historische methoden schetst de Auteur de verbluffende manier waarop de Christian Science organisatie heel spoedig in ledental toeneemt, de vestiging der practitioners (dit zijn de Christian Science dokters), het vormen der „societies“, die het begin van een kerk waren, de vorming der gemeenten, en den bouw van de schitterende Moederkerk in Boston. Na een twintigtal jaren vond men de aanhangers van de nieuwe leer overal in de Unie tot

in de kleinste plaatsen toe, terwijl in Europa de Science allereerst zijn intrede in Engeland deed. In Frankrijk zijn zelfs nu nog — zooals in alle Katholieke landen — weinig aanhangers, terwijl in Nederland er waarschijnlijk niet meer dan duizend zullen zijn, ofschoon deze godsdienstvorm hier te lande wel langzamerhand aan invloed toeneemt. De Schrijver doet uitkomen, hoe ingewikkeld het mechanisme der Christian Science organisatie is, en vertelt daarvan interessante dingen. B.v. dat iedere staat in de Unie en daarbuiten een Christian Science perscomité bezit, dat ervoor moet zorgen, dat er niets ten nadeele van de beweging in de pers wordt gezegd, of, wanneer dit toch gebeurt, onmiddellijk door de betrokken redactie een „correctie“ wordt opgenomen. Doch nog verder gaan de werkzaamheden van deze comités. Iedere vijandige publicatie trachten ze te onderdrukken. Speciaal omdat tot dit kerkgenootschap de meer welgestelden behooren, die over geld — hetgeen in de Vereenigde Staten macht beteekent, — beschikken, gelukt hun dit in vele opzichten. De schrijver weet met een groot aantal voorbeelden te bewijzen, dat verschillende boeken, die een aan Christian Science vijandige strekking hadden, opgekocht werden en nu zeer moeilijk te verkrijgen zijn. Gelukt het een auteur toch zijn boek gedrukt te krijgen, dan beschikt de organisatie nog over andere middelen om de verspreiding ervan te beletten. Dit bewijst de historie van het boek van Dakin. Reeds voor het verschijnen van dit werk, dat een kritische beschrijving van Mrs Eddy's leven geeft, deed de organisatie (mislukte) pogingen om het manuscript in handen te krijgen. Spoedig na de publicatie kregen de boekhandelaren, die het te koop aanboden, tal van brieven — de schrijver geeft hiervan voorbeelden — waarin met boycot en andere straffen werd gedreigd, indien men met den verkoop zou doorgaan. Zoo groot was de pressie die op de boekverkoopers werd uitgeoefend, dat 70 procent van hen het niet meer durfden verkoopen. De verschillende publicatiecomités bezochten eveneens de bibliotheken, die het werk hadden aangeschaft en vroegen de directies het niet uit te leenen, daar het een zeer onjuist beeld van Mrs Eddy's leven gaf. Door dit onderdrukken van de verschillende werken, die daardoor zeer zeldzaam geworden zijn, is het moeilijk aan gegevens omtrent de beweging te komen. Dr. v. d. Does ondervond die moeilijkheid. Hij moest reizen maken naar Engeland en andere landen om de literatuur die desondanks over Christian Science bestaat te vinden en te raadplegen. Maar zijn moeite werd beloond, getuige een, men zou zeggen bijna volledig literatuuroverzicht van meer dan vijfhonderd werken. Merkwaardig is het daarbij op te merken, hoe spoedig de literatuur betreffende de godsdienstsociologie verandert. Waren een tiental jaren geleden mannen als Weber nog de leidende figuren op dit gebied, nu worden ze door den Auteur nog ternauwernood vermeld.

Verscheidene interessante dingen worden voorts meegedeeld over de practijken der beweging. Men zou b.v. verwachten, dat de adepten van dezen

godsdienst het principe dat stof niet bestaat eveneens ten opzichte van het geld zouden doorvoeren. Niets is echter minder waar. Rijk zijn wordt door de Scientisten als een door-God-gezegd-zijn beschouwd. En de kerk zelf wist in den toch zoo korten tijd van haar bestaan schatten en rijkdommen te verzamelen, die verbazing wekken. Mrs Eddy, die aanvankelijk straatarm was, bezat toen zij stierf, een fortuin van meer dan drie miljoen, dat na haar dood aan de kerk kwam, en deze in financieel opzicht weer sterker maakte. Zeer merkwaardig zijn voor den buitenstaander de middelen die „Moeder“ (want aldus werd de stichtster genoemd) gebruikte, om geld bijeen te brengen. Iederen nieuwen druk van „Science and Health“, het werk dat Mrs Eddy schreef, moesten de Scientisten koopen, hoewel in den nieuwen druk soms slechts een paar regels veranderden, en ook werden de aanhangers verplicht zich op al de Christian-Science-periodieken te abonneeren. Als Mrs Eddy voor een van haar vele processen die ze voerde geld noodig had, vroeg ze dat aan de geloovigen voor... nieuwe japonnen. De Schrijver geeft tientallen soortgelijke voorbeelden, waaruit inderdaad blijkt, dat Christian Science de kerk van de volle portefeuille is.

Men is geneigd de vraag te stellen: rees er nooit verzet tegen deze methoden, die van godsdienst een handelszaakje maakten? De Schrijver voorziet en beantwoordt haar. Inderdaad waren er al en toe ontevreden elementen in de beweging. Maar Mrs Eddy, en ook de directeuren die na haar dood in 1910 de leiding op zich namen, kenden ten opzichte van zulke personen geen genade. Ieder die niet onmiddellijk gehoorzaamde werd uitgebannen (dat blijkt uit de lijsten van verwijderde personen die de Auteur samenstelde). Tevens werd er zeer nauwkeurig op gelet wie tot de kerk werden toegelaten. De meeste leden ondergaan een proeftijd van enkele jaren. Men weet dan meestal wel in hoeverre ze te vertrouwen zijn.

De kern van dezen godsdienst vormen de genezingen, die de schrijver met groote objectiviteit bespreekt; de mislukkingen worden niet vergeten. Het meest interessante deel van dit werk lijdt mij het verklarende. De schrijver, die aan het begin zegt een descriptieve studie te zullen geven, gaat voor deze verklaring van de feiten uit, en vervalt niet in geredeneer, maar doet tegen den fellen achtergrond van de Amerikaansche samenleving deze „godsdienst-handelszaak“ die in de Unie zoo'n groote betekenis heeft, scherp zien.

Zonder phrasen, zonder zoeken naar sub-ordinaties van oorzaken maakt hij duidelijk welke de redenen, de diepste oorzaken, waren dat de menschen tot de Science kwamen, en waarom deze godsdienst een dergelijke aantrekkingskracht uitoefende.

We kunnen dit werk in de belangstelling van onze lezers aanbevelen. Het is een welkome aanvulling van de schaarsche literatuur die in Nederland over de sociologie van den godsdienst bestaat, om over Christian Science maar niet te spreken. C. T.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHETSEN

De psychische ontwikkeling van den mensch tusschen
zijn dertigste en vijfzigste jaar

door Prof. Dr J. WATERINK.

I.

Misschien zijn er onder mijn lezers niet weinigen, die het onderwerp van dit artikel ietwat vreemd vinden. Natuurlijk, men kan wel spreken over de psychische ontwikkeling van een kind. Men wil ook nog wel spreken over de ontwikkeling van een jongmensch in de puberteitsjaren. Misschien erkent men zelfs, dat die ontwikkeling zich voortzet tot ongeveer het dertigste levensjaar — maar als iemand dan ook zoo ver gekomen is, dat hij dertig jaar is, dan is hij toch stellig wel uitgegroeid. Kunnen wij dan ook nog spreken van een psychische ontwikkeling?

En ik hoor een ander reeds opmerken, als hij het onderwerp van deze schets hoort: „de psychische ontwikkeling van den mensch tusschen zijn dertigste en vijfzigste jaar“. „Wat kan dat zijn, want ik beleef elken dag het verschil tusschen man en vrouw en de verscheidenheid die er is in beider psychische gesteldheid“.

En nog een derde wil ik even aan het woord laten komen: Het is de man die opmerkt, dat de jaren dertig en vijfzig dan toch wel heel willekeurig gekozen zullen zijn, stel dan dat er sprake is van een psychische ontwikkeling gedurende die jaren.

Wel, mijne lezers, als deze bezwaren bij U opgekomen zijn, dan hebt gij van uw standpunt volkomen gelijk. Wanneer ge denkt, dat de ontwikkeling van den mensch tusschen het dertigste en vijfzigste jaar geen ontwikkeling is in denzelfden zin als de ontwikkeling die wij bij het kind waar-

nemen, dan hebt ge gelijk. Wanneer ge denkt, dat wij bedoelen willen, dat de psychische ontwikkeling van den man eenzelfde is als die van de vrouw en wanneer ge meent, dat ge dat in ons onderwerp kunt lezen, dan hebt ge ook gelijk, dat ge tegen ons onderwerp bezwaar maakt.

Maar wanneer ge denkt, dat de jaren dertig en vijfzig willekeurig gekozen zijn, dan hebt ge ongelijk. Tenzij dan dat ge zoudt meenen, dat jaargrenzen in de zielkunde strakke, onbewogen grootheden zijn. Want dit wil ik wel dadelijk zeggen: de jaargrenzen beteekent in de psychologie altijd een „ongeveer“.

Maar als ik u mijn onderwerp even nader toelicht, dan zal u blijken, dat uw onderstelling onjuist was. Het was niet de bedoeling om te zeggen, dat de ontwikkeling tusschen het dertigste en vijfzigste jaar een ontwikkeling is in denzelfden zin als van baby tot jongeling. En het is evenmin de bedoeling om u in den waan te brengen, dat er geen onderscheid bestaat in psychisch opzicht tusschen man en vrouw. Trouwens zooveel naïefheid zult ge mij bij mijn bedoelingen toch ook moeilijk kunnen toedichten.

Maar toch kunnen wij wel degelijk van een ontwikkeling tusschen het dertigste en vijfzigste jaar spreken. Er is wel degelijk een groei, zij het dan ook niet steeds een groei zooals wij dien opmerken in de lente, maar ook in den zomer komt er nog het St. Janslot in de natuur. En is het geen verdere groei van den boom, wanneer straks aan zijn takken de vruchten rijpen? Is het geen ontwikkeling aan den struik, wanneer deze straks gloeit in de herfstzon met rijpe, kleurige bessen? Zie, in dien zin kunnen wij wel degelijk van ontwikkeling spreken, ook in den nazomer. En in dien zin, maar dan nog met veel rijker gedachten, kunnen we spreken van de ontwikkeling van den mensch tusschen zijn dertigste en vijfzigste jaar. En als wij dan spreken over de ontwikkeling van den mensch, dan is daarbij ook wel degelijk gedacht aan het feit, dat er eenige algemeene wetten zijn, die de ontwikkeling, zoowel die van den man als die van de vrouw, beheerschen. En natuurlijk

is er dan verscheidenheid, zooals er verscheidenheid is in de ontwikkeling tijdens de puberteit, en de jongen ook dan een gansch ander beeld vertoont dan het meisje.

En nog verder moet ik mijn onderwerp rechtvaardigen. Ik noemde het dertigste en vijfzigste jaar als grenzen. En het zijn grenzen, mits ge slechts zoo goedwillig zijt, daarbij te verstaan wat wij straks noemden de algemeenschap van de waarde van het cijfer bij de grensaanduiding in de zielkunde. Dertig jaar, dat is omstreeks de tijd waarin de dertig jaren volbracht zijn. Vijftig jaar, dat is ongeveer de tijd, waarin de eerste halve eeuw des levens zich afsluit. Dertig jaar en vijfzig jaar, het zijn de jaren van de twee keerkringen des levens. Omstreeks het veertigste jaar passeert de levenszon de middag-hoogte van het menscheijk prestatievermogen. Omstreeks veertig jaar is de mensch op de volle hoogte van zijn kracht. En zooals de hooge bergtoppen een voorpost hebben in het „Joch“, waar men rust voor men de punt gaat bestijgen, zoo heeft 's levens hoogtepunt omstreeks het veertigste jaar een reeds ver omhooggeheven voorstation in het dertigste, waar de laatste voorbereidselen voor den stormloop naar 's levens gloriepunt worden gemaakt. En zooals men op het „Joch“ na het afdalen van de verheven spits zich nog wel hoog weet, maar toch weemoedig omziet naar hetgeen achter ligt, zoo is het vijfzigste jaar het jaar, waarin het bewustzijn doordringt, dat 's levens bergtocht zijn hoogste punt bereikte; al is er dan nog kracht; al is er dan nog ongebroken levenszin.

Tusschen de jaren dertig en vijfzig ligt alzo voor den mensch de tocht over 's levens hoogtepunt. En heel de psychische ontwikkeling van den mensch in deze jaren hangt ten nauwste met dezen overgang in de levensrichting samen. Eerst richt het leven zich nog telkens naar boven, naar het verder klimmen, naar het omhoog groeien. Ergens in deze twintig van de beste levensjaren gaat de lijn naar beneden buigen en begint het afdalen. En nu kunnen wij het beeld van den berg vasthouden.

Als Ghe
deugd m
der and
eer ach
Leonin
stand b
jonge w
woord v
dan een

De Kam
van zeer
bejegening
hem en z
Hij verwi
gehouden
door niem
aan een
den raad
toch altij

„Partij
anders de
ommozele
ik heb va
lijke liefc
den goede
zijn abse

„Ja!
staat, reg
justitie of
zijn wij m
als met c
over spr
inderdaac
weinigen“.

— „Nie
zooals g
mensch,
door ster
Christend
leen de e
harte bij

— „Na
harte“, v
niet licht
een boos
kennis zo
zedelijk
zoo laag

Sommig
langzaam
kortsten
vlakke h
moelzaam
boven, of

ren kant
levens ga
langs gele
vinden da
de andere
beneden
naar bov
langzaam
en jaren
hoogte, n

Verder
zijn mens
tocht ova
maar de
redig met
Anderen
treintje
spanning
welletjes
plezier zi
laten trek
slechts n
geeft en c

Doch r
spreken c
waarom
koos. Het
deze jare
omstreeks
gorden to
punt en
bewustzij

Een be
leeftijden
het keerp
jarigen n
den veer